

ĐURO BLAŽEKA
Učiteljski fakultet Sveučilišta
u Zagrebu – Središte u Čakovcu

Primljeno: 17.04.2007.
Prihvaćeno: 16.10.2007.

ODNOS MEĐIMURSKOG DIJALEKTA I SUSJEDNIH SLOVENSКИH DIJALEKATA

U prvom se dijelu rada nakon prikaza podjele međimurskog dijalekta daje pregled fonoloških i morfoloških osobina koje stavljaju u suodnos 5 uspoređivanih cjelina (donji, srednji i gornji poddijalekt međimurskoga dijalekta te govor Beltinaca kao predstavnika prekomurskog dijalekta i govor Gajševaca pri Križevcih kao predstavnika prleškoga dijalekta, a u drugom se dijelu rada oprimjeruju leksičke razlike između gornjega poddijalekta i istraživanih slovenskih govora s jedne strane te srednjega i donjega poddijalekta s druge strane.

0. Uvod

Najnovijim istraživanjima (v. popis literature) područje međimurskog dijalekta prestalo je biti jedno od najneistraženijih područja kajkavskog narječja. Gubitak opreke po kvantiteti i njezina prefonologizacija u kvalitetu samoglasnika najvažnije su osobine koje ga čine specifičnim u odnosu na ostale dijalekte kajkavskog narječja. Na temelju odnosa refleksa jata i poluglasa u naglašenoj poziciji te odnosa refleksa slogotvornoga / stražnjega nazala *o*, a i brojnih drugih osobina, međimurski se dijalekt dijeli se na 3 vrlo raznolika poddijalekta (donji, srednji i gornji poddijalekt). Sa susjednim slovenskim govorima posebice je povezan gornji poddijalekt. Vatroslav Oblak u opisu govora Svetoga Martina s kraja 19. stoljeća¹ nije zamijetio čitav niz diftongizacija, a budući da on nije istraživao druge međimurske i sjevernohrvatske kajkavske govore, nije znao u kojem je odnosu govor Svetoga Martina prema ostalim međimurskim

¹ OBLAK, 1986. Taj je rad vrlo dugo bio jedini opsežniji prikaz jednog međimurskog govora pa je u literaturu ušao kao govor Međimurja i pogrešno važio kao karakterističan za cijeli međimurski dijalekt iako samo mali dio Međimuraca tako govori.

govorima. Također se nije upuštao u uspoređivanje govora Svetoga Martina sa susjednim slovenskim govorima.

1. Podjela međimurskoga dijalekta

Lončarićeva teza da se međimurski dijalekt može podijeliti na 3 poddijalekta na temelju kombinacije dvaju kriterija (1. odnos refleksa jata i poluglasa u naglašenoj poziciji 2. odnos refleksa slogotvornoga l i stražnjega nazala o)² potvrđena je u Blažekininim istraživanjima (BLAŽEKA 2004). Na taj su način dobivena 3 poddijalekta:

DONJI PODDIJALEKT (DP) $\check{e} = \vartheta$ $l = o$

SREDNJI PODDIJALEKT (SP) $\check{e} = \vartheta$ $l \neq o$

GORNJI PODDIJALEKT (GP) $\check{e} \neq \vartheta$ $l \neq o$

Blažeka je precizno odredio zemljopisno prostiranje pojedinih poddijalekata i dalje ih podijelio na skupine govora. Cijelo je područje opisao na fonološkoj i morfološkoj razini.

Fonološke i morfološke osobine koje su poslužili kao kriteriji za podjelu poddijalekata na skupine jesu sljedeće:

1. $d' >$ samo \check{z} ³
2. $d' >$ samo j^4
3. $d' >$ \check{z} i j
4. $\check{e} >$ samo e (nenaglašena pozicija)
5. $\check{e} >$ samo j (nenaglašena pozicija)
6. $\check{e} >$ j u morfemu za tvorbu komparativa - $j\check{s}$ -, a u ostalim riječima e (nenaglašena pozicija)⁵
7. nema fonološke razlike između l i l
8. likvida l palatalizira se ispred prednjih samoglasnika
9. čuva se \acute{n}
10. javlja se protetsko j
11. u nenaglašenoj poziciji postoje 4 samoglasnika (za razliku od sustava gdje ih ima 5 zbog o kao nastavka za m.r.jd. gl.p.r.)
12. u suglasničkom inventaru postoji u

² Kriterij diftongizacije jata i poluglasa u dugom slogu nije bio pogodan za podjelu međimurskoga dijalekata jer bismo po tom kriteriju dobili dosta nekoherentne cjeline, i zemljopisno i jezično. Taj sam kriterij, uz druge, uzeo u podjeli poddijalekata na skupine. I u većini drugih kajkavskih dijalekata kriterij diftongizacije jata i poluglasa nije pogodan za neke veće podjele. (LONČARIĆ 1996, 146.)

³ Ovdje se izuzimaju pojedinačne riječi u kojima je na cijelom području MD j na mjestu d' : $v'ojka$ i komparativi pridjeva $r'at - r'aj\check{s}$, $sladek - sl'aj\check{s}$ i $x'udj - x'uj\check{s}$.

⁴ Ovdje se izuzimaju neke pojedinačne riječi kao što su $x'r\check{z}a$, $ry\check{z}'ok$ i $j'e\check{c}$ (imp.).

⁵ Kod 4., 5. i 6. izuzimaju se prilozi $d'olj$, $g'orj$ i $d'olj$ te glagol $tj'r'atj$, gdje je na području cijeloga MD refleks jata j .

13. u samoglasničkom inventaru postoji dvoglasnik ‘*iẽ* (od dugog *i*)
14. u samoglasničkom inventaru postoji dvoglasnik ‘*au* (od dugog *o* i dugog stražnjeg nazala *o*)
15. postoji odnos $o \dashv o$ (samoglasnik *o* može se fakultativno realizirati kao *ou* svim riječima gdje je ispred ili iza njega neki nazalni suglasnik)
16. nema prelaska otvorenih samoglasnika u zatvorene pod utjecajem nazalnih suglasnika
17. postoje pojedinačni nefakultativni primjeri prelaska otvorenih samoglasnika (*i o-* i *e-* samoglasnika) u zatvorene pod utjecajem nazalnih suglasnika
18. postoji alternacija $o \parallel e$ u I jd. imenica srednjeg roda
19. morfem *-ix* u G mn. svih imenica (uz ostale gramatičke morfeme)
20. morfem *-e* za malinu imenica s.r.
21. morfem *-a* za malinu imenica s.r.
22. postoji sinkretizam DLI mn. na *-aj* u svim imeničkim deklinacijama, osim I-deklinacije
23. postoje morfemi *-iste*, *-du* u 2. i 3. l.mn. prezenta u većini glagola 3. i 4. vrste te glagola *j'ęstj* i *b'itj*
24. postoje morfemi *-iste*, *du* / *ju* u 2. i 3. l. mn. prezenta u većini glagola 3. i 4. vrste te glagola *j'ęstj* i *b'itj*
25. postoje morfemi *-ite*, *du* / *ju* u 2. i 3. l. mn. za prezent u većini glagola 3. i 4. vrste te glagola *j'ęstj* i *b'itj*
26. nema morfema *-iste* i *-du* u 2. i 3. l. mn. prezenta
27. prid.rad. m.r.jd. završava na *-l*
28. prid.rad. m.r.jd. završava na *-u*
29. prid.rad. m.r.jd. završava na *-o* (u glagolima s jednosložnom osnovom fakultativno završava na *-u*)
30. U DL jd. pridjevsko-zamjениčke deklinacije generaliziran je morfem *-em*.

Na temelju tih kriterija dobivena je sljedeća podjela na skupine:

donji poddijalekt (DP) 1. preloška (PRS), 2. goričanska (GOS), 3. donjo-dubravnska (DDS), 4. serdaheljska (SHS), 5. orehovička (ORS)

srednji poddijalekt (SP) 1. podturenska (POS), 2. subotička (SUS), 3. čakovečka (ČAS), 4. lopatinečka (LOS), 5. vratišinečka (VRS)

gornji poddijalekt (GP) 1. svetomartinska (SMS), 2. štrigovska (ŠTS), 3. stanetinečka (STS).

TABLICA JEZIČNIH OSOBINA KAO KRITERIJA ZA PODJELU
 MEĐIMURSKOGA DIJALEKTA NA SKUPINE I PODSKUPINE⁶

	D S	P S	S H S	G S	O R S	S U S	P O S	Č A S	L O S	V R S	S M S	Š T S	S T S	G B E	G K
1.	+														
2.						+	+	+	+	+	+	+	+		+
3.															
4.	+	+	+	+	+	+									
5.										+	+	+	+		+
6.							+	+	+						
7.			+								+	+	+		
8.	+														
9.	+	+	+/-												
10.	+	+	+												
11.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+					
12.				+	+	+		+	+	+	+	+	+		+
13.												+			
14.	-									+	+				
15.	-		+/-			+	+								
16.	+	+	+/-	+					+						+
17.								+	+		+	+	+		
18.	+	+	+	+											
19.												+	+		+
20.	+	+	+	+	+	+	+	+							+
21.									+	+	+	+	+		+
22.							+	+	+	+	+				
23.				+											
24.			+		+	+	+		+	+	+	+	+		
25.			+/-												+
26.	+							+	+	+	+	+	+		
27.	+	+	+		+/-										
28.				+	+/-	+	+	+	+	+					+
29.											+	+	+		
30.	+														+

⁶ Crvenom su bojom označene skupine donjega poddijalekta, plavom skupine srednjega poddijalekta, žutom skupine gornjega poddijalekta, a zelenom dva slovenska govora uz granicu: govor Gajševaca pri Križevcih kao karakteristični prleški govor i govor Beltinaca kao karakteristični prekomurski govor.

⁷ I u G jd. s.r. i m.r. je sufiks -e- ispred nastavka: *d'obrega, l'jpega*.

2. Pregled najvažnijih osobina koje stavljaju u suodnos istraživane cjeline

2.1. Najvažnije osobine karakteristične samo za donji poddijalekt:

- a) refleks *d'* uglavnom je *ž*, a rijetko *j*
- b) čuva se *ń*
- c) nema sustavnog zatvaranja otvorenih *o-* i *e-*samoglasnika pod utjecajem nazala
- d) češći su govori u kojima postoji alternacija *o* || *e* u I jd. imenica srednjeg roda
- e) protetsko *j*
- f) prid. rad. m.r. završava na *-l*

2.2. Najvažnije osobine karakteristične i za donji i za srednji poddijalekt

- a) većina govora ima monoftonški samoglasnički sustav
- b) u svim su govorima izjednačeni *jat* i *šva*; *i* u naglašenoj i u nenaglašenoj poziciji
- c) čuva se opreka između *ḷ* i *l*
- d) češći su govori u kojima 2. i 3. l. mn. prezenta većine glagola III. i IV. vrste završava na *-ste*, *-dy*
- e) postoji i dulji i kraći prezent glagola u 3. l. mn. (osim glagola V. vrste 1. razreda i većine glagola IV. vrste)

2.3. Najvažnije osobine karakteristične samo za srednji poddijalekt

- a) refleks *d'* je uglavnom *j*, a rijetko *ž*
- b) *ń* je periferni fonem
- c) prid. rad. m.r. završava na *-y*
- d) česti su govori u kojima se dosljedno zatvaraju otvoreni *o-* i *e-*samoglasnici pod utjecajem nazala
- e) češći su govori u kojima postoji fakultativni sinkretizam na *-aj* (*'oj*) u DLI mn. imeničkih deklinacija

2.4. Najvažnije osobine karakteristične za srednji i gornji poddijalekt

- a) *ń* je periferni fonem
- b) češći su govori u kojima ne postoji alternacija *o* || *e* u I jd. imenica srednjeg roda

2.5. Najvažnije osobine karakteristične samo za gornji poddijalekt, a ne i za donji i srednji poddijalekt

- a) jat i šva nisu izjednačeni (niti u naglašenoj niti u nenaglašenoj poziciji)
- b) češći su diftonški samoglasnički sustavi
- c) refleksi **d'* uvijek je *j*
- d) prid. rad. m.r. jd. završava na *-o* (kod glagola s jednosložnom osnovom fakultativno završavaju i na *-y*),
- e) čuva se *x* u nastavcima za G i L mn. imeničke i pridjevsko–zamjeničke deklinacije
- f) nema govora u kojima bi 2. i 3.l.mn. prezenta većine glagola III. i IV. vrste završavalo na *-ste*, *-dy*, već samo na *-te*, *-ju*
- g) nema kraćeg oblika za 3. l. mn. prezenta.

2.6. Najvažnije zajedničke osobine svetomartinske skupine i govora Beltinaca

1. Jat i šva nisu izjednačeni niti u naglašenoj niti u nenaglašenoj poziciji.⁸
2. Skupina *šč* uglavnom je očuvana, npr. *ščava*, *ščipati*, *ešče* “još”, *nišče* “nitko” (za razliku od Prlekije gdje je u nekim primjerima *xč*).
3. Nema kraćeg prezenta u 3. l. množine

2.7. Najvažnije osobine govora Beltinaca koje ga razlikuju od svetomartinske skupine

1. Nisko difuzno *u* povisilo se u *ü*.
2. Od dvoglasnika postoje samo *ij* (od dugog *i*) i *ou* (od dugih *o* i *o*).
3. Refleks dugog stražnjeg nazala je *ou*, a ne *au*, tj. refleks dugog stražnjeg nazala ne čuva posebnu vrijednost kao u SMS.
3. Likvida *l* na kraju sloga prešla je u *ü*, npr. *ž'uy* “žulj”, *z'abeü* “bijelo meso”, *vuč'iteü* “učitelj”, *v'ogeü* “ugao”, *t'au* “dio”, *p'osteü* “postelja”.
4. Čest je prijelaz *m > n* na kraju sloga ili riječi (bez obzira je li riječ o gramatičkom ili leksičkom morfemu), npr. *t'an* “tamo”, *sr'an* “sram”, *san* (prez. l. jd. glagola *b'iti*), *šč'in* (prez. l. l. jd. glagola *sc'ati*), *sen tan* “amo tamo”, *s'edand'eset* “sedamdeset”, *š'infati* “grđiti” (od. njem. ‘schimpfen’), *gr'on* “grom”.⁹

⁸ Velik je broj primjera iz svetomartinske skupine i Beltinaca gdje se u nenaglašenoj poziciji i etimološko *e* izjednačuje s jatom kao *i*, npr. *cjd'ily*, *vjč'erja*, *z'ajtrjk*.

⁹ Nazal je *m* na kraju riječi u MD uglavnom očuvan i vrlo su rijetke promjene *m > n* na kraju riječi. Te su promjene potvrđene, i to fakultativno, samo u nekim govorima POS (Podturen, Gardinovec, Dekanovec, Novakovec), i to u l. jd. pridjeva muškog roda, npr. *z m'aljn*, *z d'obrijn*, *ze sv'etjn*. U Svetom Martinu

5. Spirant *x* je nepostojan. Često se izgubio ili prešao u *j*, npr. *š'uj* “cipela” (od njem. ‘Schuh’), *šp'ej* “slanina” (iz stvnem.-bav. ‘spech’), *žm'aj* “okus, slast” (od njem. ‘Geschmack’), *str'aj* “strah”, *pr'ijki* “prhak”, *preraniti* “prehraniti”, *prel'ajeni* “prehlađen”, *roumi* “hrom”, *zd'uja* “uzduh”, *prid'ejnuti* “pomirisati”, *pl'ej* “pleh”, ‘iža “kuća”, *gr'ej* “grijeh”.

6. Prijelaz suglasničke skupine *dn(ń) > gn(ń)* dosljedno se provodi: *z'agńi* “zadnji”, *pr'egńica* “predstojnica samostana”, *p'ougně* “podne”, *prejgněk* “vođa”, *slejgní* “posljednji”.

7. *r > rj* pred vokalom¹⁰

8. Očuvana je gramatička kategorija dvojine.

2.8. *Neke zajedničke osobine govora Gajševaca pri Križevcih (Prlekija) te štrigovske i stanetinečke skupine govora*¹¹

1. Samoglasnički je sustav monoftonoški.

2. Ne čuva se *ń*.

3. G mn. im. s.r. završava na *-ax* (za razliku od Prekomurja gdje je nastavak *-ix*).

4. Nema kraćeg prezenta u 3. l. mn.

2.10. Najvažnije razlike između ŠTS i STS

1. U SMS samoglasnički sustav u naglašenoj poziciji ima 13 samoglasnika od kojih je 5 diftonga (*ij*, *au*, *uo*, *eī*, *ou*). Refleks dugog stražnjeg nazala čuva posebnu vrijednost, a to je diftong *au*.

2. U ŠTS samoglasnički sustav ima 11 samoglasnika, od toga 2 diftonga (*iē* i *ou*).

3. U ŠTS se čuva *x* u nastavcima za G i L mn. imeničke i pridjevsko-zamjeničke deklinacije.

4. U SMS je fakultativni sinkretizam na *-aj* (*'oj*) u DLI mn. imeničkih deklinacija

promijenio se navezak *-m* u *-n* u prilogu *vd'ijlen* “poprijeko”. U većini istraženih govora promijenilo se *m* u *n* u imenici *mez'inec* (*muz'inec* u PRS). Iz primjera je vidljivo da je za razliku od susjednih slovenskih govora ta promjena u međimurskom dijalektu općenito više vezana uz gramatičke nego uz leksičke morfeme.

¹⁰ U MD-u sekvencija *rj* na mjestu praslavenskoga palatalnog *r* postoji u pojedinačnim imenicama gdje se *r* nalazi između samoglasnika (*m'orje*, *šk'orje*, *več'erja*). Redovito se javlja u gl.p.t. na *-en* glagola IV. vrste, npr. *pukv'orjenj*, *nap'erjenj*), glagolima V. vrste u svim oblicima (*dug'orjatj* “dogorijevati”, *zaguw'orjatj*) te u prezentu i imperativu glagola *wr'atj* i *xmr'jtj* (*'orjem*, *'orjj*, *xm'erjem*, *xm'erjj*).

¹¹ Prema tonskim zapisima koje sam posudio u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje u Zagrebu te prema vlastitim istraživanjima.

2.11. *Najvažnije osobine govora Gajševaca pri Križevcih koje ga razlikuju od štrigovske i stanetinečke skupine govora*

1. Jat i šva su u naglašenoj poziciji izjednačeni, a u nenaglašenoj nisu.¹²
2. Slogotvorno *r* dobiva popratni samoglasnik samo na početku riječi, npr. *arjavi*, *ardeči* “crven”, *arja* “hrđa”.
3. Nisko difuzno *u* povisilo se u *ü*.
4. Skupina *šč*: dala je u nekim primjerima *xč*, npr. *ixčem*, *xčava*, *xčipati* (za razliku od Prekomurja gdje je *šč*).
5. Čest je prijelaz $m > n$ na kraju riječi i sloga.
6. $r > rj$ pred vokalom
7. Očuvana je gramatička kategorija dvojine.
8. Postoje morfemi *-iste*, *dy* / *ju* u 2. i 3. l. mn. prezenta u većini glagola 3. i 4. vrste te glagola *j'esti* i *b'iti*.

2.12. *Neke važnije osobine govora Gajševaca pri Križevcih koje ga razlikuju od govora Beltinaca*

1. Jat i šva su u naglašenoj poziciji izjednačeni, a u nenaglašenoj nisu.
2. Slogotvorno *r* dobiva popratni samoglasnik samo na početku riječi, npr. *arjavi*, *ardeči* “crven”, *arja* “hrđa”.
3. Skupina *šč* dala je u nekim primjerima *xč*, npr. *ixčem*, *xčava*, *xčipati* (za razliku od Prekomurja gdje je *šč*).
4. G mn. im. s.r. završava na *-ax* (za razliku od Prekomurja gdje je gramat. morfem *-ix*).

3. Usporedbe leksika istraživanih slovenskih govora i međimurskog dijalekta

Uspoređujući leksik Beltinaca i Gajševaca pri Križevcih s leksikom MD-a, vidljivo je da je znatan dio leksika, ako zanemarimo fonološke razlike, zajednički s a) cijelim međimurskim dijalektom b) s gornjim poddijalektom MD-a. O konkretnim postotcima teško je govoriti jer ne znamo koliko je riječi iz slovenskog standardnog jezika u novije vrijeme prodrlo u leksik ispitanika u Beltincima i Gajševcima. U gornjem je poddijalektu zabilježeno oko 700 leksema koji se upotrebljavaju i u Prekomurju ili Prlekiji, a nisu poznati u dru-

¹² Najzanimljivija jezična činjenica koja “iskače” iz teorije jezičnih valova jest ta da u štrigovskoj i stanetinečkoj skupini jat i poluglas nisu izjednačeni niti u naglašenoj niti u nenaglašenoj poziciji. To je više iznenađujuće s obzirom na činjenicu da se te skupine većim dijelom svojih istaknutijih osobina “naslanjaju” na prleški dijalekt i srednji poddijalekt međimurskoga dijalekta gdje je situacija drugačija.

gim dijelovima MD-a, U ovom ćemo radu izdvojiti stotinjak leksema Štrigove i Svetog Martina koji su potvrđeni u različitim govorima gornjega poddijalekta i istraživanim slovenskim govorima, a u govorima srednjeg i donjeg podijalekta ili nisu poznati ili su potvrđeni u drugom obliku. Po tim će leksemima svaki Međimurac prepoznati stanovnika gornjeg Međimurja.

Napomena:

Kad se iza mjesta gdje su leksemi potvrđeni kaže da je u DP i SP zabilježen drugi leksem u istom značenju, misli se na 7 punktova DP i SP (Kotoriba, Prelog, Goričan, Mala Subotica, Putjane, Podturen). Ako iza mjesta gdje su leksemi potvrđeni ništa ne piše, to znači da u ispitanim punktovima nisu zabilježeni leksemi s takvim značenjima. Također su zanemarene fonološke razlike između istovrsnih leksema u DP i SP te Štrigove i Sv. Martina. Ako je leksem potvrđen u DP i SP, napisan je u fonologiji govora Preloga. Ako je leksem potvrđen i u Sv. Martinu i u Štrigovi, pisan je u fonologiji govora Štrigove. Ako je leksem potvrđen u Sv. Martinu, potvrđen je i u Beltincima. Ako je leksem potvrđen u Štrigovi, potvrđen je i u Gajševcima pri Križevcih.

Barbar'īie n *blagdan svete Barbare - zaštitnica rudara.* (Sv. Martin)

br'āismec m *kitica koja se nosi u crkvu na Cvjetnicu.* (Sv. Martin)

c'ęci uzv. *za tjeranje patki;* (Sv. Martin);

'ępek m *prosjak.* (Štrigova); u SMS, DP i SP št'ęrc

d'ol adv. *dolje.* (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP d'olj

g'ojslati se impf. *pariti se (o mačkama)* (Sv. Martin);

x'ip m *tren.* (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP č'as

xr'ukatj se impf. *tjerati se (o svinjama);* u DP i SP b'ukatj se

'izda adv. *još* (Štrigova; Sv. Martin); u DP i SP 'išče

p'otlam adv. *poslije.* (Sv. Martin); u DP i SP p'otlj

b'at m *okomak;* (Sv. Martin) u DP k'ocen, a u SP r'ucek

brad'uc m *podbradnjak.* (Štrigova); u DP i SP p'artlek

brat'onec m *bratić.* (Štrigova; Sv. Martin); u DP i SP br'atjč

cjr'ilek m *vrsta malog pijetla.* (Štrigova)

c'q uzv. *za konje (lijevo).* (Sv. Martin)

cvjngat'atj impf. *praviti zvuk – o staklenim predmetima koji udaraju jedni o druge;* (Štrigova); u DP i SP cvenket'atj

čemer'ika m *mrazovac.* (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP šč'unec

čv'ondratj se impf. (Štrigova); u DP i SP čv'anjjtj se

- čv'ik** m *nešto jako kiselo*. (Štrigova); u DP i SP čv'ič
- d'ędek** m *djed*. (Štrigova); u DP i SP j'apjca
- deven'ica** f *krvavica*. (Štrigova); u DP i SP č'urka
- d'upljik** adv. *duplo*. (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP d'upljt
- 'ęden** b *jedan*. (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP j'ęden / j'ęn; u PR j'aden / j'an
- 'ęjki** uzv. *natrag – naredba vučnim životinjama* (Štrigova); u DP i SP ćur'ik
- f'ęndrij** m *nosač zastave na svatovima* (Štrigova); u DP i SP z'astavnjak
- f'icjrek** m *zakrčljali kukuruz*. (Štrigova) - u DP i SP f'iclek
- fl'ęten** adj. *lijep, svjež* Vm'ij se ka buš fl'ęten. (Sv. Martin) u DP i SP fl'ęten znači «brz»
- f'urtuf** m *pregača*. (Štrigova); u DP i SP f'ęrtuf
- g'arjce** f pl.t. *stranice na kolima*. (Štrigova); u DP i SP dr'ękj; u Sv. Martinu tr'ugj
- g'ate** f pl.t. *gaće*. (Štrigova); u DP i SP g'ače
- g'ixnj** *jednak*. (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP jedn'okj
- gn'ojščjna** f *napoj*. (Štrigova); u DP i SP gn'ojščjca
- gr'ošjč** m *grašak*. (Štrigova); u DP i SP gr'ošec
- gr'ožatj** impf. (Štrigova); u DP i SP gr'ožtatj
- gv'ęcastj** adj. (Štrigova); u DP i SP gnj'ęcastj kr'ux
- gv'irc** m (Štrigova, Sv. Martin) u DP i SP gv'ęrc
- x'ica** f *vručica*. N'ekša x'ica me ępx'oja. Zbet'ęžala bęm. (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP x'ic
- x'op** uzv. *naredba kravama da skrenu udesno*. (Štrigova); u DP i SP x'ok
- xr'ostava** f *kup sijena ili slame*. (Štrigova, Sv. Martin) u DP i SP st'ovjca
- x'rktatj** impf. *roktati*. (Štrigova); u DP i SP xr'oktatj
- xrm'ustavec** m *žilav komad mesa*. (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP xrm'ustavec
- xr'ukatj se** impf. *tjerati se*. Ž'enem p'ajcjku kanž'orę. Xr'uče se. (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP b'ukatj se
- x'ujatj** impf. *ružno govoriti o nekome*. St'olnų x'uja m'oža, a n'ič je n'ę vr'ędnjša ęd j'ęga. (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP pętv'orjatj
- j'a** part. *za potvrđivanje*. (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP j'ę
- j'ęsjk** m *ocat*. (Sv. Martin); u DP i SP jes'ęnec / jes'ęnc
- k'erj** z *koi*. (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP št'erj

- km'ečkj** adj. *seljački*. (Sv. Martin); u DP i SP selj'očkj
- k'orpec** m *košarica za blagoslov hrane*. F k'orpecj n'esem na ž'egen. (Štrigova); u DP i SP k'qrpjca
- k'urjak** f *kokošinjac*. (Štrigova); u DP i SP k'ukuš'injec
- l'im** m *imela*. (Štrigova); u DP i SP jm'ela
- lup'ije** n *omotač kukuruza*. (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP ljušč'inje
- l'uščjtj** impf. *izraz l'uščjtj k'ur'uzų* (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP r'uščjtj kr'uzų
- m'amca** f *baka*. (Štrigova); u DP i SP m'amjca
- mezl'ika** f *otisak od udarca*. Pų n'ogax m'oš mezl'ike. (Štrigova); u DP i SP č'rnjafka
- m'rtvec** m *mrtvac* (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP mrtv'oc
- na'enkrat** adv. *najednom*. (Štrigova); u DP i SP naj'ampųt
- 'obernjca** f *slabije kvalitetna mast koja je bila oko crijeva* (Štrigova); u DP i SP č'urk'ena m'ošča
- p'o** adv. *opet*. (Štrigova); u DP i SP p'ok
- p'isnjf** adj. *pljesnjiv*. (Sv. Martin); u DP i SP plj'ęsnef
- p'rle** adv. *prije*. (Sv. Martin); u DP i SP pr'ędj
- presl'ędjtj** pf. *prijeći*. Pr'ųbaj mj presl'ędjtj na gr'unt! (Sv. Martin); u DP i SP prest'ųpjti
- p'ucati** impf. *čistiti*. (Sv. Martin); u DP i SP sn'ožjtj
- pųb'ęgnųtj** pf. (Sv. Martin); u DP i SP pųb'ęčj
- radųv'ęden** *radoznao*. (Štrigova, Sv. Martin)
- r'ęsen** adj. T'i sj r'ęsen xrm'ok. (Sv. Martin); u DP i SP pr'ovj
- resxlap'orjtj** pf. *provjetriti prostoriju*. (Sv. Martin); u DP i SP zlj'uftati
- rezųgl'af** adj. *gologlav*. (Štrigova) u DP i SP gųlųgl'af
- r'ogel** m *rog*. (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP r'ok
- r'oxla** f *duži štap*. (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP b'ota
- r'učati** impf. *mukati*. F št'alj kr'ava r'učj. (Štrigova); u DP i SP m'ukati
- s'ikec** m *para*. Pųm'alem zd'ignj r'iglų. S'ikec te b'o pųp'arjo. (Štrigova), u DP i SP sl'op
- sk'orja** f *kora*. (Sv. Martin); u DP i SP k'ora
- skųnč'ovaje** n *zaruke*; (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP z'orųkj
- k'umravj** adj. *tmuran k'umravų vr'ęme*. (Štrigova); u DP i SP tm'uren
- st'anųtj se** pf. *ustati*. (Štrigova); u DP i SP st'atj se

- sv'otefca** f *djeveruša*. (Sv. Martin, Štrigova); u DP i SP p'odlejkčka
šč'ēgatj impf. *škakljati*. (Sv. Martin); u DP i SP žeg'etatj
š'ę adv. *još*. (Štrigova); u DP i SP 'išče
š'o prid. rad. m.r.jd. od 'itj "ići" (Štrigova); u SMS, DP i SP 'išel
špral'ič m *prečka na ljestvama*. (Štrigova); u Prelogu i Maloj Subotici
kuz'olec; u Goričanu Kotoribi, Maloj Subotici, Putjanama i Podturnu lj'upec
štrf'ičkatj impf. *čvokati s prstom*. 'Una mų se đųp'oda pa jų st'olnu
štrf'ička. (Štrigova); u DP i SP d'ovatj čv'rge
štr'igel m *sprava za timarenje životinja*. (Štrigova, Sv. Martin); u DP i SP
čes'alų
š'uraf *razbarušen*. (Sv. Martin); u Štrigovi, DP i SP sk'osman
t'abrijx m *zabave nakon velikih radova*. (Sv. Martin)
t'obljn m *dodatni krevet ispod kreveta*. (Sv. Martin); u DP i SP šp'ampet
tr'ijar m *sprava za čišćenje žita*. (Sv. Martin)
tr'axtar f *lijevak*. (Štrigova). u SMS, DP i SP tųč'ęr
tr'ere adj. T'o je tr'ere ž'ena. (*vrlo polagana*) (Štrigova)
tr'ętar m *tijesak*. (Štrigova) u SMS, DP i SP gv'eždra
tr'ugj m pl.t. *stranice na kolima*. (Sv. Martin); u DP i SP dr'ękj; u Štri-
govi g'arjce
uśl'ica f *slama složena na hrpu*. (Štrigova, Sv. Martin), u DP i SP k'ozljica
z'aveščak m *zečji izmet*. (Štrigova)
zb'intatj pf. *odvojiti zrnje od plijeva*. (Štrigova); u DP i SP st'qčj
zd'aj adv. *sada*; (Sv. Martin); u DP i SP v'ę
zg'anjka *zagonetka*. (Sv. Martin); u DP i SP zagųn'etka
ž'ęgen m *hrana koja se na uskrs nosi na posvećenje*. (Štrigova, Sv. Mar-
tin)
ž'ęgnaje n *blagoslov jela na uskrsnoj misi*. (Štrigova, Sv. Martin); u DP i
SP pųsveč'enje
ž'ęxtar m *posuda u koju se doji* (Štrigova); u SMS, DP i SP. đųj'ača
ž'upa f *juha*. (Štrigova); u SMS, DP i SP j'uha
žv'ergljice f pl.t. *male citre*. (Sv. Martin)

ZAKLJUČAK

Granica između međimurskog dijalekata i susjednih slovenskih dijalekata vrlo je čvrsta. Gornji poddijalekt međimurskog dijalekata ima mnogo više za-

jedničkih osobina sa susjednim slovenskim govorima nego što ih imaju donji i srednji poddijalekt. Svetomartinska skupina ima dosta zajedničkih osobina s prekomurskim dijalektom, a štrigovska i stanetinečka skupina s prleškim dijalektom. Iznenadujuće je što je usprkos okruženosti prleškim dijalektom i srednjim poddijalektom u štrigovskoj i stanetinečkoj skupini prevladao šva izjednačen s etimološkim *e*, a ne s jatom.

LITERATURA

- BARTOLIĆ 1964. = Z. Bartolić, *Hrvatski kajkavski govori Međimurja*. Popevka zemlji. Čakovec 1964., 87-117.
- BARTOLIĆ 1996. = Z. Bartolić, *Toponim Međimurje*. Hrvatski sjever. Čakovec 1996., 49-71
- BARTOLIĆ 1999. = Z. Bartolić, *Pomurski Hrvati kroz stoljeća*. A Mura menti Horvatok a szazadok vonzasaban, Murakeresztúr, 1999. str. 5-10.
- BLAŽEKA 1998. a = Đ. Blažeka, *Upitnik za Hrvatski jezični atlas: Putjane* (kraj Čakovca)
- BLAŽEKA 1998. b = Đ. Blažeka, *Govor Preloga*, magistarski rad u rukopisu, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb 1998.
- BLAŽEKA 1998. b = Đ. Blažeka, *Govor Preloga*, Kaj 2, Zagreb 1998., 23-38
- BLAŽEKA 2000. a = Đ. Blažeka, *Govor Svetoga Petra kraj Ludbrega*, Kaj VI, Zagreb 2000., 35-46.
- BLAŽEKA 2000. b = Đ. Blažeka, *Odnos između Žgančevih zapisa narodnih pjesama pomurskih Hrvata i živoga govora*. (rad s 5. međunarodnoga znanstvenoga kroatističkoga skupa održanoga u Pečuhu 2000.)
- BLAŽEKA 2001. a = Đ. Blažeka, *Model za studentsko istraživanje kajkavskih govora na Visokoj učiteljskoj školi u Čakovcu*, Učitelj (godišnjak VUŠ-a u Čakovcu), Čakovec 2001., 26-31
- BLAŽEKA 2001. b = Đ. Blažeka, *Germanizmi u međimurskim govorima*. Riječ, HFD, Rijeka 2001., 7-16.
- BLAŽEKA 2002. a = Đ. Blažeka, *Dijalektološka grafija i metode njezina približavanja studentima*. Učitelj (godišnjak VUŠ-a u Čakovcu), Čakovec 2002., 7-16
- BLAŽEKA 2002. b = Đ. Blažeka, *Prilozi u donjomeđimurskim govorima*; Kaj 4 / 2002., Zagreb, str. 33-44.
- BLAŽEKA 2003. a = Đ. Blažeka, *Poljoprivredni leksik u govoru Preloga*; Učitelj 3. (Godišnjak Visoke učiteljske škole u Čakovcu), Visoka učiteljska škola u Čakovcu, Čakovec 2003., str. 45-62.
- BLAŽEKA 2003. b = Đ. Blažeka, *Govor Svetog Martina - najsjevernijega mjesta u Hrvatskoj*, Riječ (časopis za filologiju Hrvatskog filološkog društva – Rijeka), Rijeka 2003., str. 9-18.
- BLAŽEKA 2004. a = Đ. Blažeka, *Usvajanje gramatičkih kategorija pomoću učenikova zavičajnog idioma*; Dijete i jezik danas - učitelj hrvatskoga jezika i učitelj stranoga jezika za učenike mlade školske dobi (Zbornik radova s međunarodnoga stručnoga i znanstvenoga skupa), Osijek 2003., str. 108-118.
- BLAŽEKA 2004. b = Đ. Blažeka, *Rječnik germanizama u govoru Preloga (A-M)*, Učitelj 4. (Godišnjak Visoke učiteljske škole u Čakovcu), Visoka učiteljska škola u Čakovcu, Čakovec 2004., str. 13-34.
- BLAŽEKA 2004. c = Đ. Blažeka, *Govori Međimurja*. Doktorski rad u rukopisu, Filozofski fakultet u Zagrebu.
- BLAŽEKA 2005. a = Đ. Blažeka, *Rječnik germanizama u govoru Preloga (N-Ž)*, Učitelj 5. (Godišnjak Visoke učiteljske škole u Čakovcu), Visoka učiteljska škola u Čakovcu, Čakovec 2005., str. 30-60.
- BLAŽEKA 2005. b = Đ. Blažeka, *Semantička adaptacija germanizama u donjomeđimurskim govorima*, Kaj 1-2 / 2005., Zagreb, str. 82-93.
- BLAŽEKA 2005. c = Đ. Blažeka, *Odnos govora pomurskih Hrvata prema međimurskom dijalektu*, Zbornik radova znanstvenoga skupa s međunarodnim djelovanjem (Budimpešta 6.-7. studeni 2003.), Budimpešta, str. 143-152.
- BLAŽEKA 2005. d = Đ. Blažeka, *Gornji međimurski poddijalekt*, u zborniku *Diahronija in sinhronija v dialektoloških raziskavah* / [uredili Mihaela Koletnik, Vera Smole; angleški prevodi Heather Pirjavec]. – Maribor : Slavistično društvo, 2006. – (Zbirka Zora; 41); str. 108-116.

- BLAŽEKA 2005. e = Đuro Blažeka: *Hungarizmi u govoru Goričana*, Suvremena lingvistika, godina 32, svezak 1, Zagreb 2006, str. 1-27.
- FRANČIĆ 1990. = A. Frančić, *Međimurski obiteljski nadimci*. Rasprave Zavoda za hrvatski jezik, XX, Zagreb 1990., 31-66.
- FRANČIĆ 1995. = A. Frančić, *Dvopleksemni ojkonimi pridjevima donji / gornji*. Rasprave Zavoda za hrvatski jezik XXI, Zagreb 1995., 25-48.
- FRANČIĆ 1996. = A. Frančić, *Pregled mijena imenske formule i osobnog imena u njoj (na primjerima iz međimurske antroponimije)*, Rasprave Instituta za hrvatski jezik, 22, Zagreb, str. 17-36.
- FRANČIĆ 1997. = A. Frančić, *Mađarski elementi u prezimenima Međimurja*, Prvi hrvatski slavistički kongres I., Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, str. 241-247.
- FRANČIĆ 1997. = A. Frančić, *Mađarski elementi u međimurskoj antroponimiji*. Hrvati i Mađari u svjetlu prožimanja kultura i jezika, Bibliotheca Croatica Hungariae, 2, Pečuh, str. 169-175.
- FRANČIĆ 2000. = A. Frančić, *Upitnik za Hrvatski jezični atlas: Kotoriba*.
- FRANČIĆ 2002. a = A. Frančić, *Međimurska prezimena*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb 2002.
- FRANČIĆ 2002. b = A. Frančić, *O prezimenu Međimurec i njegovim varijantama*. Kaj, 4, Zagreb, str. 19-31.
- HORVAT – LÁSZLÓ 1994. = I. Horvat i B. László, *Kajkavska grafija: obojenost samoglasnika (otvorenost / zatvorenost)*, Kaj, 2-3, str. 85-89.
- IVIĆ 1961. = P. Ivić, *Izvjestaj o ispitivanju govora u severnoj i zapadnoj Hrvatskoj*. Godišnjak FF u Novom Sadu, VI, 403-405.
- IVIĆ 1963. = P. Ivić, *Paralele poljskom «pochylenie» na srpskohrvatskom terenu*. Studia linguistica in honorem Thaddaei Lehr-Splawinski; Panstwowe wydawnictwo naukowe, Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1963, str. 227-243.
- LÁSZLÓ 1994. = B. László, *Desetosamoglasnički sustav međimurskoga govora*. Kaj 2-3, Zagreb.
- LÁSZLÓ 2002. = B. László, *Iz glasoslovlja opće međimurštine*. Kaj 1-2, Zagreb.
- LONČARIĆ 1982. = M. Lončarić, *Prilog podjeli kajkavskoga narječja (s kartom kajkavskoga narječja)*, Hrvatski dijalektološki zbornik VI, Zagreb 1982. 237 - 246.
- LONČARIĆ 1985. = M. Lončarić, *Govor Donje Dubrave i okolice*. Kaj. 5-6 / XVIII, Zagreb, 1985. 39-50.
- LONČARIĆ 1990. a = M. Lončarić, *Kaj - jučer i danas*, Čakovec 1990.
- LONČARIĆ 1990. b = M. Lončarić, *Kajkavski vokalizam*. Rasprave Zavoda za hrvatski jezik XX, Zagreb 1990. 115-135.
- LONČARIĆ 1991. a = M. Lončarić, *Žgančev doprinos poznavanju kajkavštine*. Narodna umjetnost, posebno izdanje 3, Zagreb 1991., str. 195-202.
- LONČARIĆ 1994. a = M. Lončarić, 1994. *Toponim Međimorje/Međimurje*. Studia Slavica Savariensia, 2, str. 15-22.
- LONČARIĆ 1995 a. = M. Lončarić: *Upitnik za Hrvatski jezični atlas: Serdahelj*.
- LONČARIĆ 1996. = M. Lončarić, *Kajkavsko narječje*. Školska knjiga, Zagreb 1996.
- LONČARIĆ 1999. = M. Lončarić: *Govor Pomurskih Hrvata*. A Mura menti Horvatok a szazadok vonzasaban, Murakeresztúr, 1999. str. 65-75.
- NOVAK 1996. = F. Novak, *Slovar beltinskega prekmurskega govora*. Murska Sobota.
- OBLAK 1896. = V. Oblak, *Nešto o megjumurskom narječju*. Zbornik narodnog života i običaja, str. 44 - 62.
- PETRIĆ 1999. = M. Petrić: *Strani jezični utjecaji u govoru serdahelskih Hrvata*. A Mura menti Horvatok a szazadok vonzasaban, Murakeresztúr, 1999. str. 32-37.
- ŠOJAT 1981. = A. Šojat, d: Prelog (OLA 31), *Fonološki opisi srpskohrv. / hrv., slovenskih i makedonskih govora obuhvaćenih OLA*. Sarajevo 1981., str. 331-337.
- ZVONAR 1980. = I. Zvonar, *Jezik i govor u okviru međimurske narodne pjesme i u okviru šireg kajkavskog područja* (Poglavlje o govoru): Zvonar, Hranjec, Usmena narodna književnost na tlu Međimurja, Čakovec 1980, str. 251-262.

- ZVONAR 2000. a = I. Zvonar, *Jedan mogući prikaz fonetsko-fonoloških značajki međimurskih (kajkavskih) govora*. Zbornik radova sa stručno-znanstvenih skupova u Čakovcu 1996-2000., Čakovec 2000., 60-70.
- ZVONAR 2000. b = I. Zvonar, *Neke morfološke osobitosti donjomeđimurskih govora* (I. dio), Zbornik radova sa stručno-znanstvenih skupova u Čakovcu 1996-2000., Čakovec 2000., 383-393.
- ZVONAR 2001. = I. Zvonar, *Neke morfološke osobitosti donjomeđimurskih govora* (II. dio), Učitelj (godišnjak VUŠ-a u Čakovcu), Čakovec 2001., 7-25.
- ZVONAR 2002. = I. Zvonar, *Osnove sintakse donjomeđimurskih govora*; Učitelj (godišnjak VUŠ-a u Čakovcu), Čakovec 2002., 49-68.
- ŽGANEC 1974. = *Pučke popijevke Hrvata iz okolice Velike Kaniže*; Čakovec, 1974.
- ŽGANEC 1990 = V. Žganec, *Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja*; Knjiga I. i II. Zavod za istraživanje folklor; Zagreb 1990.

SAŽETAK

ODNOS MEĐIMURSKOG DIJALEKTA I SUSJEDNIH SLOVENSKIH DIJALEKATA

U ovom radu autor stavlja u suodnos pojedine dijelove međimurskog dijalekta i susjedne slovenske dijalekte (prekomurski i prleški). U prvom se dijelu rada nakon prikaza podjele međimurskog dijalekta daje pregled fonoloških i morfoloških osobina koje stavljaju u suodnos 5 uspoređivanih cjelina (donji, srednji i gornji poddijalekt međimurskoga dijalekta te govor Beltinaca kao predstavnika prekomurskog dijalekta i govor Gajševaca pri Križevcima kao predstavnika prleškoga dijalekta. Redom se uspoređuju dva po dva teritorijalno bliska poddijalekta / skupine / govora. U drugom se dijelu rada oprimjeruju leksičke razlike između gornjega poddijalekta i istraživanih slovenskih govora s jedne strane te srednjega i donjega poddijalekta s druge strane. Zaključuje se da je usprkos nekim zajedničkim osobinama granica između slovenskih i hrvatskih dijalekata na tom području vrlo čvrsta.

Ključne riječi: međimurski dijalekt, prleški dijalekt, prekomurski dijalekt

ZUSAMMENFASSUNG

VERHÄLTNIS ZWISCHEN DER MUNDART DER REGION MURINSEL UND DER NACHBARSCHAFTLICHEN SLOWENISCHEN MUNDARTEN

In dieser Arbeit setzt der Autor einige Teilelemente der Mundart der Region Murinsel (Medjimurje) und der nachbarschaftlichen slowenischen Mundarten (der Region Prekmurje und Prlekija) ins Mitverhältnis. Im ersten Teil der Arbeit wird nach der Darstellung der Einteilung der Mundart der Region Murinsel ein Überblick der phonologischen und der morphologischen Eigenschaften angegeben, die 5 zu vergleichenden Ganzheiten ins Mitverhältnis setzen (der untere, mittlere und der obere Unterdialekt der Mundart der Region Murinsel sowie die Ortssprache von Beltinci als Vertreter der Mundart der Region Prek-

murje und die Ortssprache von Gašinci als Vertreter der Mundart der Region Prelekija). Es werden dann der Reihe nach je zwei territorial nahe Unterdialekte/Gruppen/Ortssprachen verglichen. Im zweiten Teil der Arbeit werden Beispiele gegeben für lexische Unterschiede zwischen dem oberen Unterdialekt und den untersuchten slowenischen Ortssprachen auf einer Seite und dem mittleren und unteren Unterdialekt auf der anderen Seite. Zusammenfassend wird festgestellt, dass trotz einigen gemeinsamen Eigenschaften zwischen den slowenischen und kroatischen Mundarten die Grenze auf diesem Gebiet fest ist.

Schlüsselworte: Mundart der Region Murinsee, Mundarten der Regionen Prekmurje und Prelekija